
Культурологія

УДК 130.2

Поліна Евальдівна Герчанівська
доктор культурології, доцент

ПАРАМЕТРИ НОВОГО СВІТУ: ПРЕМОДЕРНІЗМ—МОДЕРНІЗМ—ПОСТМОДЕРНІЗМ

У статті розглядаються трансформаційні процеси у сучасному українському культурному полі. Констатовано, що у єдиному соціокультурному просторі співіснують аксіологічні системи премодерну, модерну і постмодерну.

Ключові слова: премодерн, модерн, постмодерн, модернізм, постмодернізм, народна культура.

Сучасна культура на початку XXI ст. рефлексивно осмислює себе як культура постмодерну, тобто пост-сучасності. Це епоха не стільки у розвитку соціальної реальності, скільки свідомості. Однак трансформаційні процеси в українському культурному полі мають іманентний характер і радикально відрізняються від західного варіанту культурної динаміки.

Нині в Україні склалася і дедалі поглиблюється ситуація, для якої характерно порушення цілісності системи ціннісних орієнтацій, форм і норм соціальної організації і регуляції, каналів соціокультурної комунікації, комплексів культурних інститутів, стратифікованих засобів життя, ідеології, моралі, механізмів соціалізації й інкультурації особистості, нормативних параметрів її соціальної і культурної адекватності спільноті. Усе це є симптомами соціокультурної ентропії, характерної для пострадянських країн.

Причини виникнення ентропії в країні пов'язані, по-перше, з політичною кризою у внутрішньому розвитку соціуму, падінням ефективності роботи інститутів соціальної регуляції; по-друге, з соціально-економічною кризою, внаслідок якої виникли серйозні зміни в характері соціальних інтересів і потреб людей; по-третє, з кризою пануючої ідеології, що втратила свої соціально консолідуючі і мобілізуючі можливості.

Змінився підхід до економічного розвитку українського суспільства. Замість ідеологічної платформи, на якій відбувалася міжнаціональна взаємодія у радянський період, вирішальним стає економічний фактор. Трансформується також сутність ринкових відносин – на зміну суспільної власності на засоби виробництва приходять приватна власність, спостерігається тенденція стрімкого майнового розшарування. Через злам стереотипів свідомості і поведінки людей відбувається девальвація традиційних норм і правил життя, соціальної взаємодії, моралі, ціннісних імперативів, табу, більш наявним стає конфлікт поколінь.

Однією з характерних рис суспільства стає його надзвичайна індивідуалізація, а домінуючим принципом у людській свідомості – "кожний за себе". Все більше людей виходить із зони регуляції свідомості і поведінки засобами домінуючої для українського соціуму культурної системи, знижується ефективність процесу соціалізації й інкультурації особистості засобами виховання, освіти, церкви, державної ідеології й пропаганди. Руйнування системи соціально інтегруючих мотивацій для здійснення діяльності, що відповідає колективним інтересам, призводить до зниження рівня консолідації суспільства, зростання кримінальної активності, соціальної, релігійної і національної нетерпимості. Отже, зона дії патернів свідомості і поведінки людей, що історично склались і закріпились в українській культурній традиції, поступово звужується, поступаючись місцем маргінальним полям культури.

Період порушення функціональної цілісності і збалансованості соціокультурної системи супроводжується інтенсивним пошуком нових змістових орієнтирів соціокультурного мислення. Український культурний простір наповнюється реставрацією старих культурних форм і створенням нових, властивих епохам премодерну, модерну, постмодерну. Зазначу, що модернізм в українській культурі не зазнав повної еволюції – його розвиток був припинений соціалістичним реалізмом. У маргінальному стані в радянські часи опинилася й традиційна культура, а через обмеженість міжкультурних контактів у період "залізної завіси" не було також достатньо підстав для формування постмодернізму.

Такий ефект "нездійсненності можливостей" зумовив шляхи розвитку сучасної вітчизняної культури. Модернізм і постмодернізм у західній трактовці стали стартовою площадкою для побудови сучасної української думки, однак це не було кліше із західного варіанту філософствування. Намагаючись перенести їх основні установки на українське соціокультурне підґрунтя, вчені одночасно спираються на національні традиції. Зупинімося на проблемі плюральності українського культурного поля і проведемо паралель між моделями бачення світу модерну, постмодерну і традиційної культури.

Модернізм скинув з п'єдесталу Бога. В епоху індустріалізації його фігура вже не відповідала механістичному світогляду людини. Ґрунтуючись на логіко-раціональній критиці богословських доказів буття Богу, теїстичних моделей світопояснення й інституту церкви у цілому, ментально-світоглядна концепція модерну сфокусувалась на людині як творці "другої природи". Зазначу, що, незважаючи на різну каузальність, позиція модернізму значною мірою збігалася з атеїстичною ідеологією, яка домінувала у радянській період.

Постмодерн надав нової семантики і аксіології атеїстичному мисленню. Якщо модернізм позбавив суб'єкта необхідності маскувати незнання причинно-наслідкового зв'язку між певними явищами посиленням на вищу інстанцію (Бога), то в фокусі постмодернізму – переосмислення самого феномена причинності. Постмодернізм піддав критиці ідею переносу власного почуття і дії на трансцендентні об'єкти. Ототожнюючи Бога із зовнішньою каузальністю, постмодернізм відмовляється від нього як спрямовуючого начала.

"Смерть Бога" стає фундаментальною метафорою постмодерністської філософії, що фіксує у своєму змісті парадигматичну настанову на відмову від ідеї зовнішньої примусової каузальності, характерної для лінійного типу розуміння детермінізму і від презумпції логоцентризму [4, 57]. Введення цієї метафори у семантичний простір сучасної культури констатує переорієнтацію розуміння причинності як зовнішнього чинника на осмислення її з точки зору іманентності суб'єкта, його внутрішніх якостей і цінностей. Тобто, відмовляючись від об'єктивності каузальності, постмодернізм орієнтує на суб'єктивність її сприйняття.

Звернемось до концепції часу. В європейській культурі протягом всієї історії домінувала лінійна модель динамічних процесів, що конституювала парадигмальну матрицю метафізики. У природничо-науковому пізнанні це знайшло відбиття в еволюціонізмі, у гуманітарному – ідеї прогресу. Сучасний цивілізаційний поворот до архітекtonіки глобалізованого світу зумовив радикально нове бачення детермінізму, що ґрунтується на презумпції багатовекторності розвитку універсуму. Постмодернізм відмовляється від метафізичної лінійної парадигми, що веде до уніфікації шляхів і форм історичного розвитку: він пропонує ідею множинності як джерела новини. Універсальним принципом організації культурного простору стає плюральність, колажність.

Поворот науки до осмислення динамічних процесів як нелінійних проявляється практично в усіх постмодерністських аналітиках. Для природознавства перехід до нелінійної парадигми пов'язаний зі становленням неklasичної науки (квантової механіки, синергетики, теорії катастроф Р.Тома), у гуманітарній сфері – оформленням постмодерністської програми у філософії. Нове тлумачення детермінізму передбачає: відмову від примусової каузальності; багатовекторність, випадковість характеру динамічних процесів; існування іманентної логіки саморозвитку систем тощо.

Відмовляючись від ідеї примусової каузальності, постмодернізм інтерпретує трансформаційні процеси як самоорганізаційні, а систему – як відкриту, що саморозвивається. Такий підхід дав змогу ввести у поле концептуальної аналітики феномен нестабільних систем і осмислити динаміку випадкових і біфуркаційних процесів. У контексті нелінійності алгоритм культурної динаміки описується чергуванням її стійких і нестійких (біля точок біфуркації) станів.

Умовно процес структурної трансформації культури, що відбувається в режимі *blow up*, складається з трьох фаз: перша фаза характеризується втратою культурою аксіологічних орієнтирів, що актуалізує її креативний потенціал; у другій фазі (в точці біфуркації) відбувається вибух генерації плюральних версій нового семантико-аксіологічного змісту; третя фаза – формування і реалізація нової ієрархії культурних змістів і форм, тобто культурна система вступає у відносно стійкий період свого існування. В ракурсі постмодернізму дестабілізація культурної системи є основним джерелом варіативності її параметрів.

Провідну роль у формуванні нових культурних конфігурацій постмодернізм віддає випадковості; процес розвитку детермінується як непередбачена зміна станів системи. На відміну від модернізму, який інтерпретує динаміку системних процесів як еволюційну, постмодернізм акцентує увагу на непередбаченості шляхів розвитку системи. Якщо фактор випадковості у межах лінійного детермінізму сприймається як перешкода, якою можна знехтувати, то в постмодерністській філософії він набуває статус фундаментального.

Однак постмодерністська парадигмальна матриця нелінійних динамік не є універсальною, це лише одна з теоретичних побудов у концептуальному полі динамічних процесів. Безумовно, вона стала важливим інструментом в осягненні багатьох сучасних наукових проблем (глобалізаційних процесів, синергетики, квантової механіки тощо), які неможливо осмислити у лінійному масштабі часу. Тобто постмодернізм не заперечує лінійну версію детермінізму, а лише позбавляє її статусу домінуючої.

Подібно тому, як поряд з мікросвітом існує макросвіт, а неевклідовою геометрією – гіперболічна геометрія Н. Лобачевського, у сучасному культурному просторі разом із постмодерністською інтерпретацією часу паралельно існує його метафізичне розуміння. Звернемо увагу на іманентну властивість вітчизняної культури – феномен циклічності часу, характерний для традиційного суспільства. Справа в тому, що Україна, незважаючи на індустріальні процеси, значною мірою залишається аграрною країною, і природний часовий цикл подовжує грати велику роль у життєдіяльності українців.

Нелінійна інтерпретація постмодернізмом часу дозволила вийти за межі метафізики з її концепцією об'єктивної реальності, що створює каркас культури модерну. Постмодернізм розриває з усьо-

му, що зв'язано з метафізикою, насамперед з логоцентризмом, який у контексті постмодерну набуває негативного змісту як чинник примусових, репресивних, тоталітарних соціокультурних відносин. Основною парадигмою постмодернізму стає деконструкція всієї культурної системи, розпад центрованої форми єдності й відмова від класичної наукової раціональності.

Отже, реформістська позиція постмодернізму зводиться до відмовлення від презумпції побудови універсально-раціональної моделі світу, виключається сама ідея його цілісності, ієрархічної структурованості, гармонічної упорядкованості. Фундаментальною парадигмою культури епохи постмодерну стає поняття "хаос", а основним постулатом – "порядок із хаосу". Модерністський ідеал необхідності, домінуючий в організованому світі, змінюється ідеалом випадковості в світі хаотичних реалій.

Якщо в філософії модернізму хаотичність ототожнюється з первоначалом буття, то у постмодерністському контексті – інтерпретується в аспекті своєї креативності. Для постмодернізму характерна ідея цілеспрямованого створення хаотичності: феномен хаосу, нестабільності осмислюється постмодерністською рефлексією як фундаментальна основа для формування нових культурних конфігурацій, а позбавлений первинного змісту текст – як відкрите поле для актуалізації плюральних змістів, що особливо проявляється у точках біфуркації. З позиції постмодернізму хаотичність пронизує усі рівні буття, а сучасна соціальна реальність являє собою "дезорганізований капіталізм" [5].

Якщо модернізм характеризується центричними інтенціями, то постмодернізм дає орієнтацію на культурний поліцентризм у всіх його проявах. Модель синхронного історичного процесу, що конституюється постмодернізмом, детермінує співіснування в єдиному соціокультурному полі альтернативних кодів і змістів. Як зазначає З. Сардер [6], у цьому контексті проявляється культурно-адаптаційний потенціал постмодерна, спрямований на діалог культур без будь-яких обмежень (політико-ідеологічних, етнічних, релігійних тощо).

А втім, у цьому переплетінні світоглядних парадигм і плюральних аксіологій людині важко зафіксувати свою життєву позицію. Така ситуація спровокувала кризу ідентифікації, коли відбувається руйнування цілісного сприйняття суб'єктом себе як аутоотожної особистості, коли людина виявляється нездатною чітко визначити свою позицію відносно існуючих плюральних аксіологій. Пояснюючи парадокс сучасності, Р. Ленг висловив думку, що особистості не достачає відчуття індивідуальності, автономності, власної цінності, вона переживає своє Я як частково відчужене від тіла [3].

Сьогодні на зміну деконструктивізму приходить нова версія постмодерністської філософії – after-postmodernism, орієнтована на подолання кризи ідентифікації. На противагу модерністській філософській традиції, в межах якої людська свідомість позиціонувалася як спрямованість на об'єкт (бінарність суб'єкт—об'єкт), а також постмодерністському деконструктивізму, актуалізованому через відношення суб'єкт-текст, after-postmodernism орієнтований на "воскресіння суб'єкта". Він зміщує акцент з текстологічної реальності на комунікативну, центруючись навколо бінарності суб'єкт—суб'єкт.

Стрижнем комунікації постмодерну є настанова на толерантність. В процесі комунікації формується інформативна й екзистенціальна взаємодія між комунікантами, за допомогою якої досягається взаєморозуміння. Внаслідок діалогу відбувається генералізація цінностей, що все більше визволяє комунікативну дію від успадкованих зразків поведінки. Повнота розуміння забезпечується завдяки знанню мови Іншого в усій її специфіці, виконанню правил діалогу, позбавленого будь-якого примусу (інституціонального тощо) і узгодженості планів дій на основі загального визначення ситуації. Справжній консенсус досягається при діалогічно рівноправній процедурі аргументації, що спирається на повсякденну практику. Суб'єкти, досягаючи узгодження, одночасно підтверджують й оновлюють свою належність до певної соціальної групи, а також власну ідентичність, що забезпечує соціальну інтеграцію.

Філософія постмодерну по-новому артикулює розуміння мовної реальності. Сучасним етапом її розвитку стала концепція мовних ігор К.-О. Апеля [1]. Зазначу, що термін "мовні ігри", введений у науковий обіг Л. Вітгенштейном, означає одне ціле – мову і дії, з якими вона переплітається [2, 83]. Якщо в епоху деконструктивізму тлумачення цього поняття в контексті культурних практик спиралося на взаємодію між суб'єктом і текстом, то К.-О. Апель надає йому нового змісту, розглядаючи як суб'єкт-суб'єктну комунікацію. У цьому контексті мова стає не лише механізмом об'єктивації інформації, а й медіатором розуміння між суб'єктами. Регулятивним механізмом комунікації (міжособистісної, публічної або масової), за К.-О. Апелем, стає діалогічне взаєморозуміння суб'єктів.

Концепція мовних ігор лягла в основу, зокрема, перформансу, хепенінгу, флешмобу, парадигмальною основою яких є осмислення мовних ігор як форми життя. У контексті постмодернізму гра збільняє свідомість з-під гніту стереотипів, надає індивіду можливість самореалізації, що виходить за межі його соціальних ролей, сприяє його самовираженню.

Оцінюючи українські реалії, можна констатувати, що сучасне українське соціокультурне поле гетерогенне: у єдиному просторі співіснують аксіологічні системи премодерну, модерну, постмодерну (у його двох модифікаціях – постмодерністська класика деконструктивізму і after-postmodernism), що проявляється у неоднаковості змістових орієнтирів соціокультурного мислення різних верств українського суспільства.

Вагома частина українського соціуму перебуває у стані модерну. Її ментально-світоглядна матриця ґрунтується на атеїстичній моделі світопояснення, лінійному тлумаченні детермінізму, темпоральній логіці, логоцентризмі, презумпції побудови універсально-раціональної моделі світу і суб'єкт-об'єктному бінаризмі.

Постмодернізм, визначаючи світорозуміння певної верстви українського суспільства, орієнтує на модель бачення реальності, основану на нелінійному детермінізмі. Відмовляючись від примусової каузальності і логоцентризму, він фокусується на іманентній логіці саморозвитку нестабільних систем, а також багатовекторності їх динамічних процесів. Зазначу, що сьогодні парадигма плюральності культурного розвитку стала методологічним орієнтиром у вивченні широкого кола питань, пов'язаних із динамікою локальних і регіональних явищ в українському соціокультурному просторі, подоланням міжрегіональних конфліктів тощо. Однак постмодернізм ще не набув статусу філософської традиції в режимі *past perfect*: його зміст, термінологічний інструментарій знаходяться в процесі свого становлення і не мають достатньої уніфікованості.

А втім, в аграрному секторі українського суспільства продовжує зберігатися парадигмальна орієнтація на національні традиції. Ця культура сформувалася внаслідок взаємодії побутових форм людської активності і релігійної практики українського народу та ввібрала конструктивні елементи всіх аспектів його життєдіяльності. У соціально-психологічних настановах цієї верстви населення найбільш проявляється українська ментальність, що відбиває життєві й практичні настанови, стійкі образи світу, емоційні переваги, властиві українському народу і його культурній традиції, завдяки яким здійснюється колективна й індивідуальна діяльність. Кризь ментальну матрицю мислення відбувається сприйняття народом основних аспектів реального і трансцендентного світів.

Зберігаючи типове у психології і поведінці народу, те, що закладалось у свідомості людей їх вихованням, культурою, мовою, релігією протягом великих хронологічних відрізків часу, ментальність виконує роль механізму, що відповідає за психологічну адаптацію соціуму до навколишнього середовища. Це проявилось, зокрема, у часовому вимірі. Повсякденній свідомості значної частини українців, з їх аграрним способом життя, найбільш відповідає циклічна модель часу, що відпрацьована століттями і збереглася до наших часів. А втім, будучи домінуючою у цьому суспільстві, циклічна часова модель сьогодні мирно співіснує з модерністською лінійною концепцією соціокультурного розвитку.

У межах традиційної культури значну роль відіграють релігія і релігійні інститути. Незважаючи на примусову атеїстичну політику з боку радянської держави, народна релігійна культура наполегливо намагалася зберегти власні традиційні патерни. Сьогодні у незалежній Україні усе більше місця у світогляді людини займає релігійний компонент як стабілізуючий фактор суспільного життя, як засіб вирішення моральної проблематики. Культурний простір наповнюється реставрацією релігійних засад суспільства, релігійні ідеї активно витискують марксистсько-ленінську доктрину й атеїстичну ідеологію. Саме у релігії переважна частина сучасного українського суспільства вбачає внутрішній резерв для мобілізації і відновлення структури своєї соціокультурної організації.

Однак цей процес відбувається на тлі суттєвих трансформацій релігійної свідомості суспільства, які зумовлені не лише загальносвіттовими тенденціями, а й суто внутрішніми локальними особливостями. У радянський період був перекритий основний канал ретрансляції релігійного знання – від старшого покоління до молодшого. Всередині сім'ї старше покоління блокувало передавання релігійної інформації наступному поколінню, свідомо уникаючи навчання християнському катехізису. Це зумовило специфіку релігійної свідомості: протягом усього ХХ століття відбувався поступовий перехід релігійної свідомості з книжкової сфери в обрядову. Така ситуація призвела до того, що знання алгоритму поведінки у виконанні релігійних обрядів стали більш важливими, ніж їх богословська сутність. Виконуючи релігійні ритуали, сучасна молодь часто не розуміє їх сакрального змісту.

Відтак, говорячи про сучасну українську культуру, ми розуміємо систему соціокультурних програм людської активності (діяльності, поведінки, комунікації), параметри якої детерміновані різними формами свідомості, властивими епохам премодерну, модерну і постмодерну.

Литература

1. Апель К.-О. Трансформация философии / Карл-Отто Апель / [пер. с нем. В.Куренного, Б. Сакуратова]. – М.: Логос, 2001. – 339 с. – (Серия: Университетская библиотека).
2. Витгенштейн Л. Философские исследования / Л. Витгенштейн. – М.: Гнозис, 1995. – Ч.1. – 1995. – 612 с.
3. Лэнг Р. Расколотое Я / Р. Лэнг / [пер. с англ.]. – СПб. : Белый Кролик, 1995. – 352 с.
4. Постмодернизм. Энциклопедия / [Сост. и научные ред. А.А. Грицанов, М. А. Можейко]. – Мн.: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. – 1040 с. – (Мир энциклопедий).
5. Lash S. Economies of Signs and Space / S. Lash, J. Urry. – London: Sage, 1994. – 368 p.
6. Sardar Z. Postmodernism and The Other: New Imperialism of Western Culture / Z. Sardar. – London: Pluto Press, 1998. – 346 p.

References

1. Apel K.-O. Transformatsiya filosofii / Karl-Otto Apel / [per. s nem. V.Kurenogo, B. Sakuratova]. – М.: Logos, 2001. – 339 s. – (Seriya: Universitetskaya biblioteka).
2. Vitgenshteyn L. Filosofskie issledovaniya / L. Vitgenshteyn. – М.: Gnozis, 1995. – Ch.1. – 1995. – 612 s.
3. Leng R. Raskolotoe Ya / R. Leng / [per. s angl.]. – SPb. : Belyiy Krolik, 1995. – 352 s.
4. Postmodernizm. Entsiklopediya / [Sost. i nauchnyie red. A.A. Gritsanov, M. A. Mozheyko]. – Мн.: Interpresservis; Knizhnyiy Dom, 2001. – 1040 s. – (Mir entsiklopediy).

5. Lash S. Economies of Signs and Space / S. Lash, J. Urry. – London: Sage, 1994. – 368 p.

6. Sardar Z. Postmodernism and The Other: New Imperialism of Western Culture / Z. Sardar. – London: Pluto Press, 1998. – 346 p.

Герчановская П. Э. Параметры нового мира: премодернизм—модернизм—постмодернизм

В статье рассматриваются трансформационные процессы в современном украинском культурном поле. Констатируется, что в едином социокультурном пространстве сосуществуют аксиологические системы премодерна, модерна и постмодерна.

Ключевые слова: премодерн, модерн, постмодерн, модернизм, постмодернизм, народная культура.

Gerchanivska P. Parameters of the new world: premodernism—modernism—postmodernism

The article is devoted to the transformation processes in the modern Ukrainian cultural field. Analysis showed that the modern Ukrainian socio-cultural field is heterogeneous. Axiological systems of premodern, modern and postmodern co-exist in the same cultural space, which is manifested in various semantic orientations of socio-cultural thinking of different layers of Ukrainian society.

A significant part of Ukrainian society is on the stage of modern. Its mental-worldview matrix is based on atheistic model understanding the world and a linear interpretation of determinism, on temporal logic and logo-centrism, on the presumption of constructing a rational model of the world and the subject-object binarism.

Postmodernism reflects a completely different way of understanding the world. Reflecting the worldview a certain layer of Ukrainian society, it orients on the model of the vision of reality that is based on a linear determinism. Postmodernism focuses on immanent logic of the self-development of unstable systems, as well as on multi-vector dynamic processes, refusing to the forced causality and logo-centrism.

It was noted that today the paradigm of plurality of cultural development has methodological landmark in the study of a wide range of issues related, in particular, with the dynamics of local and plural phenomena in Ukrainian socio-cultural space and the overcoming of inter-regional and inter-religious conflicts. However, postmodernism has not acquired the status of a philosophical tradition in the mode of past perfect. Its meaning and terminology tools are in the process of formation and not have sufficient unification.

It is shown that at the same time paradigmatic orientation to the national traditions is preserved in the agricultural sector of Ukrainian society. This culture was formed a result of interaction everyday forms of activity and religious practices of the Ukrainian people. Ukrainian mentality is most often seen in the socio-psychological orientations of this segment of the population. People are perceived the basic aspects of the real and transcendental worlds it is through the mental matrix.

The proven for centuries cyclical model of time is the most understandable to the everyday consciousness of Ukrainians with their agrarian way of life. And meanwhile, being dominant in a given society, the cyclic model is now coexists peacefully with the modernistic concept of socio-cultural development.

It is proved that religion and religious institutions play an important role in traditional culture. Now religious ideas are actively being squeezed the Marxist-Leninist doctrine and atheistic ideology of the Soviet period. Most of the Ukrainian society sees in religion internal reserve for the stabilization of public life.

However, this process takes place against the background of substantial transformation of the religious consciousness of the society, which is caused not only worldwide tendencies but also local features. Basic channel of retransmission of religious knowledge from the older generation to the younger was closed during the Soviet period. It has defined specific of modern Ukrainian religious consciousness. The gradual transition of religious consciousness from the dogmatic sphere in the ritual sphere was observed throughout the XX century. As a result the knowledge of religious observance has become more important than their theological meaning.

The man was unable to define a clear life position in this interweaving of worldview paradigms and pluralistic axiology. This situation provoked an identity crisis in the Ukrainian society and actualized the problem of creating a strategy for the socialization of the individual in modern society.

Key words: premodern, modern, postmodern, modernism, postmodernism, folk culture.

УДК 392.51(4Укр)

Зоя Олександрівна Босик
кандидат культурології

ТРАДИЦІЙНИЙ ВЕСІЛЬНИЙ ОБРЯД ТА ДИНАМІКА ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ: СИМВОЛІКА ВЕСІЛЬНОГО ТА ПІСЛЯВЕСІЛЬНОГО ЕТАПІВ

У статті розглядаються питання трансформації та динаміки традиційної весільної обрядовості з висвітленням символіки весільного та післявесільного етапів у різних регіонах України. Доведено, що збереження архаїчної традиційної обрядовості впливає на мистецькі процеси й характеризується консервацією в дозвіллево-розважальній сфері.

Ключові слова: традиційний весільний обряд, динаміка, весільна обрядовість, символіка, трансформації, родина, ритуал, коровай, традиції.

Весільний обряд є частиною родинної обрядовості, творенням нової сім'ї, продовженням роду, чим й актуалізується ця царина проблеми.